

Vapor contra l'aïllament

El mateix dia que s'enfonsava el Titànic en el seu primer viatge, el 16 d'abril de 1912, el tren que recorre els 27 quilòmetres entre Palma i Sóller entrava en funcionament, però amb més fortuna. Encara avui és una artèria fonamental per unir aquestes dues importants ciutats.

150 ANYS

16 d'abril de 1912: a l'Atlàntic nord s'enfonsa el Titànic i a Mallorca s'inaugura el tren de Sóller. En realitat el dia assenyalat, a Mallorca, per a l'esdeveniment, fou el 14; però a causa del mal temps es va ajornar, encara que el mateix dia 16, *Última Hora*, el diari vespertí, comentava que *"una lluvia finísima caía desde este mediodía y es la única nota discordante a esta brillante fiesta. La salida de Palma fue a las 3.05 y la llegada a Sóller a las 4.45. En todas las estaciones se reunió un público muy numeroso"*. Per a la gent dels pobles de Mallorca, el fet de veure passar el tren va ésser un entreteniment fins que la'n va distreure la comercialització de l'utilitari. I és que l'establiment de la xarxa viària, a més a més de facilitar la comunicació, possibilità que els vagons esdevinguessin un espai generador de notícies. Una notícia: a Guillem de la Cama d'Alumini, que durant la postguerra robava pels descampats de la Part Forana, la guàrdia civil sempre el detenia dins el tren. Records a part, aquest mateix dia, el 16 d'abril, el mateix diari, publicava un article del polític i escriptor Gabriel Alovera en exposava que *"Mallorca, hasta hoy, no contaba con una manifestación poética del progreso*

material y el ferrocarril de Sóller es la primera". Seguim a l'època: l'Ajuntament de Palma havia aixecat, a l'estació, un arc de triomf de murtra amb els escuts de les dues ciutats que el tren comunicava. El comboi, que estirava la locomotora Sóller, passà per Son Sardina. I a Bunyola el saludà un segon arc de triomf amb la llegenda següent: *"Gloria al progreso"*. En arribar a Sóller, l'enginyer Pere Garau, autor del projecte —amb l'uniforme blau del cos d'enginyers de camins i mentre la banda del Regiment d'Infanteria de Palma feia sonar *"La marcha de los infantes"*— rebia les felicitacions dels convidats d'honor, entre els qual hi havia Miquel Costa i Llobera, Joan Alcover, Santiago Rusinol, el governador de la Serna i el bisbe Campins, que va beneir tot el que hi havia per beneir. En el refrigeri es menjaren per primera vegada a Mallorca les galetes Ambrosia, una *frivolité* d'aleshores. Santiago Rusinol va brindar en català i va dir que el tren l'extasiava com una escultura de Rodin. El projecte ja era una realitat. Quedaven enrere molts de maldecaps i anys de feina. Perquè la història començà així: Sóller, taronges i flors, com canta Maria del Mar Bonet, és un poble situat en una vall de la serra de Tramuntana i, fins el segle XIX sols es comunicava amb Palma a través d'un camí de carro, transitat per diligèn-

ARXIU / JOAN CELIÀ

cies amb deu places de cabuda i que feien el trajecte en quatre o cinc hores. També conten, els més vells, que la comunicació per la mar sols era possible els dies de bonança. Sóller, mal comunicada amb els pobles veïns, va constituir, durant molts d'anys, un món a part per als mallorquins. Per això els sollerics estaven ben predisposats a tenir el seu tren. Així, l'any 1882, a *La Ignorancia*, Pere d'Alcàntara Penya, amb el pseudònim de Pep d'Aubena proposava en un to humorístic quatre traçats ferroviaris. Però va ésser el senyor Jeroni Estades (Sóller 1860-1933), home de negocis, diputat provincial i amic personal d'Antoni Maura, el que es va entestar a dur el tren a Sóller. I per això, aquest mateix 1882, va encarregar a l'enginyer Salvador Medir un estudi, *Plano general de ferrocarril econòmic Palma-Sóller*, que no es va dur a terme, perquè el pressupost dels trenta-sis quilòmetres de via entre Palma i Sóller passant per Valldemossa, superava els cinc milions de pessetes. Posteriorment el projecte de Pere Garau deixà Valldemossa de banda i les despeses definitives s'elevaren a tres milions dues-cents mil pessetes. Aquest projecte definitiu es va divulgar en el llibre *Notas para el estudio de un ferrocarril directo entre Palma y Sóller*. Poc després, amb data del 5 de novembre de 1905, es constitueix, davant el notari Pere Alcover, la societat anònima Ferrocarril Palma-Sóller que reuneix un capital de tres milions i mig de pessetes, representat en set mil accions de cinc-cents pessetes cada una, pagades en duros de plata. I acte seguit es comencen les obres: 27,26 quilòmetres de via entre Palma i Sóller, part d'ells a través de la serra, i 4,87 entre Sóller i el Port. El túnel, anomenat Major, que travessa Alfàbia, té una llargària de 2.856 metres. Els estudis geològics aconsellaren obrir-lo a la unió del Teix amb la serra d'Alfàbia. Els treballs duraren tres anys i l'obertura oficial es va fixar per al 25 de juliol de l'any deu. La darrera martellada a un bloc de vint centímetres deixat expressament per tan memorable ocasió estava previst

ARXIU / JOAN CELIÀ

que la pegàs el senyor Maura, però va tenir la dissort que en disposar-se a embarcar en el port de Barcelona cap a Mallorca, va ésser víctima d'un atemptat anarquista. Per aquest motiu la cerimònia inaugural es retardà fins el 23 d'agost, encara que l'honor va recaure en la seva esposa, dona Constanza Gamazo de Maura. Nosaltres evocam l'escena amb música de vals, però és ben segur que entre muntanyes no hi va haver música de cap mena. Instal·lats els vials, ens falta parlar del tren destinat a recórrer-los: Vagons de la casa saragossana "Carde y Escoriaza", estirats per locomotores de vapor, construïdes

Les línies que uneixen Sóller amb Palma i el Port són actualment un negoci pròsper. Els usuaris, majoritàriament estrangers, compten fins i tot amb un tren turístic.

ARXIU / JOAN CELIÀ

PREMIS LITERARIS CIUTAT D'ALZIRA 1998

X Premi
de **Novel·la**
Ciutat d'Alzira
2.000.000 pta.

IV Premi Europeu
de **Divulgació Científica**
Estudi General
2.000.000 pta.

III Premi Bancaixa
de **Narrativa Juvenil**
1.500.000 pta.

III Premi
de **Narrativa Infantil**
Vicent Silvestre
400.000 pta.

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

fundació
BANCAIXA

Edicions Bromera

AJUNTAMENT D'ALZIRA

Sol·liciteu les bases a l'ajuntament d'Alzira

per l'empresa catalana Maquinista Terrestre y Marítima que feien tant de fum que, en travessar el túnel, els passatgers es veien obligats a baixar les finestretes per no ofegar-se. El sistema de calefacció era molt senzill: davall dels seients hi havia uns dipòsits plens d'aigua bullent que es renovava a cada estació. Cal dir que l'estació de Palma és modernista, de planta rectangular, la de Sóller ocupa una casa senyorial del segle XVII, que havia estat propietat de Ponç y Gallarza. L'empresa Ferrocarril de Sóller, SA, inaugurarà, l'any tretze, la línia que va de Sóller al Port i ho va fer amb tramvies elèctrics de la casa alemanya Siemens. Avui, el tramvia de Sóller és una imatge integrada en el paisatge. Quan per tot arreu retiraven els tramvies, a Sóller van tenir el bon gust de no fer-ho, seguint l'exemple de Düsseldorf, de Viena o de Lisboa. Després, el 1929, també s'electricificà la línia Palma-Sóller, amb automotors de la mateixa casa Siemens, que, actualitzats amb els darrers avenços tècnics, continuen funcionant. Hem parlat del passat i poc del present. La pregunta que ens cal fer és: quin és l'estat actual del tren de Sóller? Viu la seva millor època, ens ha dit el president de la societat, el senyor Joan Puig, nét de l'altre Joan Puig que va ésser el primer president de la societat anònima a més de batlle de Sóller. Els usuaris són majoritàriament estrangers, fins i tot hi ha un tren turístic que s'atura deu minuts al mirador del Pujol d'en Banya per tal de contemplar el paisatge, però també és important el nombre de passatgers de Sóller i d'excursionistes. L'empresa, que guanya molt de doblers a l'estiu i menys a l'hivern i que compta amb una plantilla de quasi cent empleats, ha ampliat el seu capital social fins a vint-i-un milions de pessetes. Cap solleric no vol vendre les seves accions perquè, a més d'ésser rendibles, acumulen un gran valor sentimental.

Margalida Capellà

(La setmana vinent: el Petit Tren Groc de la Cerdanya)